

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh603>

442 SAYILI KÖY KANUNU ÇERÇEVESİNDE CUMHURİYET DÖNEMİ KÖYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Muhammed SARI*

Özet

1923 yılında Yeni Türk devletinin kurulmasını müteakip, çeşitli alanlarda yeni bir politika izlendiği görülecektir. Bu alanlardan birisi de hiç şüphesiz köye yönelik politikalarlardır. İzlenecek olan bu politikanın ilk ve en önemli basamağını 18 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 442 sayılı köy kanunudur. Bu kanunla birlikte yeni hükümet köye yönelik olarak izleyeceği politikanın çizgisini belirlemiştir. Bu anlamda köyün yönetimi, köyün eğitimi, köyün sağlık problemleri gibi alanlarda izlenecek politikalar tespit edilmiştir. Bu çalışmalar cumhuriyet hükümeti döneminde ilk olması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *köy kanunu, eğitmen kursu, sağlık, ihtiyar heyeti, imece*

The Works Done for the Village at the Period of Republic in Accordance with the Village Law Number 442

Abstract

In 1923, following the new Turkish Republic was founded, it will be seen that the new policy was followed in different fields. One of these fields is of course the policy for the villages. First and the most important step of this followed policy was the village law no. 442 adopted on 18 March 1924. With this law, the new government decided the policy will be followed for the village. In this sense, the followed policies at village management, education of village, the health problems of the village were determined. Because these works were the first, they were very important.

Key Words: *Village Law, Trainer Course, Health, Council, Collective Work*

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

I. GİRİŞ

Milli Mücadeleyi başarıyla sonuçlandıran yeni Türkiye'nin, birçok alanda yeniliğe gitmesi kaçınılmaz olmuştur. İktisattan, eğitime, bayındırlıktan, ziraata kadar pek çok alanda modern bir oluşum içerisine girilmesi hayati bir öneme sahipti. Hiç şüphesiz, bu anlamıyla köy ve köylünün kalkındırılması da bunun en önemli kısımlarından birini oluşturacaktır.

Bütün bu gerekliliklerle birlikte, köylülerin büyük bir kısmı okuma yazma bilmiyor, eğitim olanaklarından sınırlı olarak yararlanabiliyordu. Aynı zamanda tarım ilkel metodlarla uygulandığı için, köylü büyük bir gelir kaybına uğruyordu. Ayrıca buralarda yıllık gelir seviyesi çok düşük, toprakların çok azı verimli, beslenme olanakları, yolları, elektrik, içme suyu gibi pek çok hususta çok geri vaziyette bulunuyorlardı¹. Bu olumsuzlukların bir anda ortadan kaldırılması ve istenilen duruma getirilmesi mümkün değildir. Bunun yanı sıra bu olumsuzlukları izale etmek için elde yeterli kaynak da mevcut değildi. Buna göre, o dönemdeki köy ve köylülerin sorunlarını şu şekilde sıralamak mümkündür²:

- a. Çoğu köylerin yolu yok, olanı da bozuktur.
- b. Sağlık şartları kötü, çocuk ölümleri çok fazlaydı.
- c. Çoğu köyde içme suyu henüz yoktu.
- d. Okul ve öğretmen ihtiyacı çok fazlaydı.
- e. Tarım eski metodlarla yapılıyordu.

Sıralanmış olan bu eksiklikler ekonomik, zirai, sıhhi, eğitim vb alanlarda bir düzenleme ve bu düzenleme çerçevesinde çalışma yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bunun için ilk ve en önemli çalışma, *köy kanununun* hazırlanması olmuştur.

II. KÖY KANUNU

Cumhuriyet döneminde köylüye yönelik önemli adımlardan biri, 18 Mart 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun çıkarılması olmuştur. 1924 tarihli Köy Kanunu, Cumhuriyetin modernleşmesi ve imâr projesinin bir parçası olarak ortaya çıkmış ve bununla birlikte Cumhuriyetin özlemini duyduğu ideal bir köy

¹ Necati Mutlu, *Köy ve Köylü Sorunu*, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yayını, Ankara 1967, s. 1.

² Mehmet Çatalbaş, "Kalkınmanın Temel Anahtarı Köyde ve Köylüdedir", *Karınca*, Yıl: 35, S. 379, Temmuz 1968, s. 19.

kurulmuş olacaktı³. Bu düşünceyle, 19 Aralık 1923 tarihinde köy kanunu ile ilgili layiha Dâhiliye encümenine havale edilmiştir⁴. Dâhiliye encümeninde görüşülen bu karar, daha sonra Meclise gönderilmiştir.

11 Şubat 1924 tarihinde Mecliste köy kanunu hakkında konuşulmuş ve Karesi mebusu Vehbi Bey, memleketin teşkilatını yoluna koyabilmek için köy kanununun şart olduğunu ve köy teşkilatı olmayan bir memleketin köksüz ağaca benzeyeceğini söylemiştir. Vehbi Bey, bu kanunun bütün halkın %75'ini alakadar ettiğini ve bu sayede pek çok haksızlıkların ortadan kalkacağını ifade ederek bir an evvel kanunun kabul edilmesini istemiştir⁵. Bu arada Köy Kanununun hazırlanmasında ve yürürlüğe girmesindeki en önemli rol rahibi Ahmet Ferit (Tek) Bey'dir. 30 Ekim 1923 tarihinde kurulan İsmet Paşa'nın ilk Cumhuriyet kabinesinde yeni Türkiye'nin ilk dâhiliye vekili olan Ahmet Ferit Bey, Osmanlı devrinde kaleme aldığı "*İdare-i Hususiye-i Vilayet*" ve "*İdare-i Umumiye-i Vilayet*" kanunlarından yararlanarak Cumhuriyet tarihinin ilk "*köy kanunu*" nu hazırladı⁶. Hazırlanmış olan Köy kanununun esbab-ı mucibe yani yapıma sebebini anlatan layihada gerçekçi bir yaklaşım sergileneceği anlaşılmaktadır.

Köy kanunu layihasının esbab-ı mucibesinde, buradaki hedefin zorla geniş sahaları köy olarak toplamak değil, parça halindeki köyleri makul bir nüfus siyaseti ile çoğaltmak olduğu yazılmıştır. Bu kanuna göre, memleketteki belediyeler çeşitli kısımlara yani köy, kasaba, şehir, büyükşehir şeklinde ayrılacaktır. Bunun sebebi ise 3 bin nüfuslu bir yer ile 100 bin nüfuslu bir yerin ihtiyacının farklı olmasıdır⁷. Bu layihada, öz olarak köylere yapılacak hizmetler şu sözlerle ifade edilmiştir: "*köylere tefrik olunan mahalli hizmetler ne lüzumundan ziyade geniş ve ne de pek sınırlı olmamak ve belirli hizmetler köylünün bedeni ve bedeli kudret ve tahammülünü aşmamakla beraber, köylünün gelişmesini temin ve onu medenî hayata yaklaştıracak surette tahrir ve tespit olundu*"⁸. Hakikaten Köy kanununun hedefi, köyün ziraatının

³ Cevat Geray, *Plânlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar (Sorunlar, Yaklaşımlar, Örgütlenmeler)*, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1974, s. 5.

⁴ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: II, İçtima: I, Cilt: IV, TBMM Matbaası, Ankara 1968 s. 296.

⁵ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: II, İçtima: I, Cilt: V, TBMM Matbaası, Ankara 1968, s.684.

⁶ Yenal Ünal, *Ahmet Ferit Tek*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2009, s.49.

⁷ *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

⁸ *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

geliştirilmesi, köyde gerektiği zaman içtimai yardımların temini, köyün kalkındırılması, yollarının yapımı, eğitimi gibi birçok faydalı hedefler vardı⁹.

442 sayılı bu kanuna göre, nüfusu 2.000'den aşağı olan yerlere köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara kasaba ve 20.000'den çok olanlara şehir denilecekti. Nüfusu 2.000'den aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiyeye, vilayet ve kaza merkezleri kasaba olarak kabul edilecek ve belediye kanununa tabi tutulacaktı. Ancak evleri toprağa tabi olarak dağılmış olan yerlerde bir toplu kısım 2.000 nüfusa sahip olmadıkça, orada bu kanun hükümleri tatbik olacaktı. Cami, okul, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan, toplu veya dağınık yerlerde oturan insanlar, bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy oluşturacaklardı¹⁰. Bu kanunla birlikte, ülkenin pek çok köyünde çalışmalar başlamıştır. Örneğin Başbakanlık Cumhuriyet Arşivindeki bir belgeye göre, İzmit'te köy kanununun tatbik edildiği yerler şöyledir¹¹:

Tablo 1: İzmit'te köy kanunu tatbik edilen yerler

İzmit merkez nahiyesi	Derbend nahiyesi	Bahçecik nahiyesi	Budaklar nahiyesi
Arifli karyesi	Hikmetiye	Bahçecik	Belen
Kabaoğlu karyesi	Şirin sulhiye	Hisareyn	Havluburun
Çayır karyesi	Balaban	Nüzhetiye	Eşme ahmediye
Sekbanlı karyesi	Nusretiye	Mamuriye	Ruçkandıvanı
Gökçeviran karyesi	Arslanbey	Ferhadiye	Hacılı divanı
Geredeli karyesi	Senepi mahmudiye	Serin?	Anbarcı
Tahtalı karyesi	Acısu	Yenimahalle	Mecidiye müslim
Kaynarca karyesi	Seramiye?	İcadiye	Kadriye
Böğürgen karyesi	Selimiye	Sahibiye bursaca?	Asaniye
Nebihoca karyesi	Emin bayraktar	Hasaneyn	Selkaniye
Yassıbağ karyesi	Ketenciler	Emine	Saaksaniye?
Emirhan karyesi	Uzun tarla	nimetiye	Okunamadı

⁹ S.Sarı, "Köy Kanunu", *Babalık*, nu: 3225, 16 Şubat 1930, s.1.

¹⁰ *Ulus*, nu: 6156, 4 Eylül 1938, s.2.

¹¹ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 51.0.0.8.66.8. 21.02.1925.

442 Sayılı Köy Kanunu Çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi Köye Yönelik Çalışmalar

Kavaklar? Nahiyesi	Eşme	Saniye	Kızılcaklı
Çenbi-Saadiye? Nahiyesi	Zeytinburnu	Selimiye	Alandüzü
Emirhan divanı	Gedikli divanı	Lütfiye	Hayrabad
Uzuntarla çiftliği	Memşukiye	Safiye	Pullu divanı
Durmuş?	Karatepe	Serinlik	Arişe?
Gündoğdu nahiyesi	Şefkatiye	Tepecik	Kurtdere
		Aksığın	Ortaburun divanı
		Kazandere	Enamiye
		Alari refikiye	
		Servetiye	
		Yeniköy	
		Saraylı	
		Evercun?	
		Değirmendere	
		Yeniköy	

Köy kanununda sadece köyün imarı, bayındırlık gibi mevzulara açıklık getirilmemiş, bunun yanı sıra köy korucusundan, muhtarına, ihtiyar heyetinden, imamına kadar birçok konuya temas edilmiştir. Mesela Köy kanununun 84.maddesi köy imamlarının evsaf-ı aliyesini ve 24. Maddesi evsaf-ı şahsiyesini tayin ettiği gibi, 83.maddesi de bu vasıflara sahip olanların seçimi hakkını köy derneklerine ve tayini yetkisini de müftülere vermiştir. Bu maddelerin mevcudiyeti imtihan ile ortaya çıkarılacaktı. İmtihanlarının yapılmasından sonra ehliyetlerinin tespiti ile köy derneklerinin seçimine arz edilmesi gerekiyordu¹². Yine aynı şekilde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yazısında, köy ve kazalardaki cami ve mescitlerin imam ve hatip, kayyumlar, köy kanununun 83. Maddesi gereğince karye ahali tarafından seçileceği bildirilmiştir¹³. Daha sonraki

¹² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.0.0.12.98.35. 10.8.1925.

¹³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.0.0.2.5.2. 3.9.1924.

başka bir yazıda da bu husus dikkatle vurgulanarak, tayin olunacak imamlar hakkında da köy kanununa uygun olarak işlem yapılması hususu belirtilmiştir¹⁴.

Köye yönelik bu derece ayrıntılı bir kanunun ne derece başarılı olduğu noktasına gelince, bilhassa köy kanununun öngördüğü görevlerin ne ölçüde gerçekleştiğine ilişkin güvenilir bir bilgi mevcut değildir. Fakat türlü nedenlerle köylere bırakılan görevlerin istenilen ölçüde yerine getirilmediği belirtilmiştir. 1929 ekonomik bunalımının etkisiyle, kanunun uygulanması gecikmiş, ayrıca II. Dünya Savaşı devreye girmiştir. Savaş sonrası dönemde ise, köylerin yol, okul, su ve benzer hizmetleri devlet tarafından ele alınmıştır. Bunda ise köy gelirlerinin yetersizliğinin büyük etkisi olmuştur¹⁵. Ayrıca bu kanunun hazırlanma sürecinde bazı noksanlıkları bulunmakta ve bunların başında ise köylünün kendisini başlı başına idare etmek için hazırlanmadığı, kanunla kendisine yüklenen işleri başaracak genel bilgisinin az olduğu yönünde eleştiriler yapılmaktaydı¹⁶. Gerçekten de bütün iyi niyet ve gayretli çalışmalara rağmen köylerin büyük bir kısmı az gelişmişlik özelliğini devam ettirmiştir¹⁷.

III. KÖYÜN YÖNETİMİ

Yukarıda bahsedildiği gibi bu kanuna göre, nüfusu 2.000'den aşağı olan yerlere köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olanlara kasaba ve 20.000'den çok olanlara şehir denilecekti. Nüfusu 2.000 aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, vilâyet ve kaza merkezleri kasaba olarak kabul edilecek ve belediye kanununa tâbi tutulacaktı¹⁸. Ayrıca cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil edeceklerdi¹⁹.

Buna göre köy, ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayalı, kendine has toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşim sınırına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu belirli bir sayının altında olan topluluk olarak tespit edilmiştir²⁰. Doğal olarak bu topluluğun bir yönetim mekanizmasının

¹⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.V42.12.98.13. 04.06.1925.

¹⁵ Cevat Geray, *age.*, s.6.

¹⁶ İzzettin Çağpar, *Köyde Hakiki Reform ve İdeal Köycülük*, (Yayınevi Yok), Samsun 1949, s.34.

¹⁷ Celal Er, "Bizim Köylerimiz", *Karınca*, Yıl: 52, S. 593, Mayıs 1986, s. 15.

¹⁸ *Ulus*, nu: 6156, 4 Eylül 1938, s.2.

¹⁹ Osman Ergin, "Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı" *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, S.66, Eylül 1936, s. 43.

²⁰ Necati Mutlu, *age.*, s.7.

olması gerekirdi. Öyle ki nüfusun büyük bir kısmı zaten o dönemde köyde yaşamaktadır.

1927 nüfus sayımına göre, genel nüfus 13.648.270 olarak tespit edilmiş, bunlardan 2.236.085'i şehirlerde, 11.412.185'i ise köylerde yaşamaktadır. Buna göre, nüfusun %83,6'sı köylerde yaşamaktadır²¹. Bu durum göz önüne alındığında görülmektedir ki, hükümetin yapmış ve yapmakta olduğu köye yönelik programlar neredeyse memleketin tamamını ilgilendirir vaziyettedir. Yani bir nevi toplu kalkınma planı denilebilir. Bu kalkınmanın en önemli kısmını yönetim kısmı oluşturacaktır. Bu sebeple bu kanunda yönetim ile ilgili kısımlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

442 sayılı kanununa göre, köy idaresinde iki organ bulunmaktadır. Bunlar köy dernekleri ve köy ihtiyar kurullarıdır. Köy dernekleri 24. maddeye göre, köy muhtarını ve ihtiyar meclisi azalarını seçmeye hakkı olan köylülerin toplanmasına denirdi. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azalarını seçecek olanlarda şu şartlar bulunmak zorundaydı²²:

- a. TC tebaasında olmak,
- b. Köy halkı olmak veya köy nüfusunda bulunmak,
- c. 18yaşını bitirmiş olmak,
- d. Cinayetle hüküm giymemiş olmak,
- e. Delilik, bunaklık, sefillik gibi durumda olmamak ve hâkim tarafından üzerine vasi tayin edilmemiş olamamak.

Köy derneğinin görevleri arasında imamın ve muhtarın ücretini belirlemek, muhtarı ve ihtiyar meclisinin üyelerini seçmek, isteğe bağlı işleri zorunlu işler arasına almak, ihtilaf halinde köyü temsil edecek adamı seçmek gibi işler vardır. Köy ihtiyar meclisi ise köy kanunu ile birçok görev üstlenmiştir. Bunlar; köyün dert ve dileklerinin yerine getirilmesinde önemli rolü olan karar organıdır²³. Yine köy kanunu layihasına göre, yasama hakkı bütün köylülerin teşkil etmiş olduğu köy derneğine verilmiştir. Bu sayede, yasama kuvveti bütün köylüye verilmiş oluyordu. Köyün yürütme kuvveti ise muhtar ve ihtiyar heyetine bırakılmıştır. Ayrıca köydeki işler isteğe bağlı ve

²¹ Age., s.12.

²² TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442; A.Kemal Varınca, "Köy Kanunu Tatbikati", *İdare Dergisi*, Yıl:17, S.178, Ocak-Şubat 1946, s.49.

²³ Nuri Tortop, "İdarenin Yeniden Düzenlenmesi Açısından Köyler", *İdare Dergisi*, Yıl: 38, S.36, Mayıs-Haziran 1967, s.140-142.

zorunlu olarak ikiye ayrılmıştır. Zorunlu olanlarda köylüler, işsiz buldukları bir zamanda bedenen görevlerini ifa edeceklerdir²⁴.

24. maddede köy halkı tabiri yazılmış olmasına rağmen, kadınların da köylü mefhumuna dâhil olup olmadığına tereddüt edilmiş ve bundan ötürü 1933 senesinde çıkarılan 2329 sayılı kanunla bu madde değiştirilmiştir. Buna göre “*seçmeye hakkı olan köylülerin*” yerine “*seçmeye hakkı olan kadın ve erkek köylüler*” şeklinde yeniden düzenlenmiştir²⁵. Bu maddenin yanında 32 madde de köyün yönetimiyle alakalıdır.

Köy kanununun 32. Maddesi dikkat çekicidir. Bu maddede demokrasi ilkesinin tam anlamıyla oturtulması hedeflenmiş gibi gözükür ancak burada bir hükümet müdahalesi söz konusudur. Bu maddede aynen şu ifadeler kullanılmıştır: “*Köylülerin malı olmayıp, çiftlik olarak bir mal sahibine ait köylerde muhtarın ve ihtiyar meclisi azasının halk tarafından serbestçe seçilmesine kaymakam ve nahiye müdürü yakından bakmaya memurdur. Böyle köylerde köy muhtarını ve ihtiyar meclisi azasını seçerken çiftlik sahibinin karışması sebebiyle halkın ezildiği görülürse, kaymakamın teklifi üzerine köy muhtarını vilayetin valisi seçer ve köye bildirir*”²⁶. 32. maddeye göre vali sadece köy muhtarını seçebilecektir. İhtiyar kurulu üyelerini tayin edemez. Fakat maddenin bu açıklığına rağmen pratikte muhtarlarla beraber ihtiyar kurulu üyelerinin de seçildiği görülmüştür²⁷.

Köy kanununun 36. Maddesi ise muhtarın görevini sıralar. Buna göre; kanunları köylüye yayar, anlatır, köyün dirlik ve düzenliğine bakar, bulaşıcı ve salgın hastalıklarını kovar, üfürükçüleri, doktor taslaklarını, köye girip çıkanları hükümete haber verir, ölenlerle doğanları bildirir, eşkıyayı tutar, köylünün malına, canına kıyanları yakalar, asker kaçaklarını arayıp bulur. 37. maddede ise şu hususlar belirtilir: sıtma ile savaşmak için su birikintilerini kurutur, köye içilecek su getirir, kuyu ağızlarına bilezikler yaptırır, köyün her evinde kuyulu veya lağımlı birer hela köyün münasip bir yerinde herkes için gene kuyulu ve kapalı büyük bir hela yaptırmaya çalışır. Köyde okul, cami inşasıyla uğraşır. Köy yollarını düzenler, asker ailelerine, öksüz çocuklara yardım temin eder, köy ahırlarını evlerden ayrı bir yerde yaptırır, sulama arklarını açtırır,

²⁴ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

²⁵ A.Kemal Varınca, *agm.*, s.48.

²⁶ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442; A.Kemal Varınca, *agm.*, s.49.

²⁷ *Agm.*, s.50.

güreş cirit, nişan, spor alanları tesis ettirir²⁸. Bu iki maddedeki hususlara bakıldığında, birinci maddede devlet işlerinin, ikinci maddede ise köy işlerinden bahsedildiği görülür. Muhtar, devlet işlerinde tam bir inisiyatif sahibi olduğu halde, köy işlerinde ihtiyar heyetinin kararlarına bağlı kalır²⁹. Muhtarın tam inisiyatif sahibi olması onun kontrol mekanizmasından tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmiyordu.

Bu sebeptendir ki, köy muhtarının görev ve yetkilerini kötüye kullanmasına karşı belli başlı iki fren vardır. Birisi köy ihtiyar heyeti, diğeri ise hükümet makamıdır. Muhtar, köy ihtiyar heyetinin kararı olmaksızın köyün yerel işleri hakkında hiçbir harekette bulunamaz. Diğeri ise 40. Maddede belirtilmiş ve köy muhtarının köylü faydasına olmayan kararlarını kaymakam bozabilir. Fakat onun yerine kaymakam karar veremez. Karar yine köylü tarafından verilir³⁰. Ancak burada kaymakamın da denetime tabi tutulmaması, bazı suistimallere sebep olabilirdi. Çünkü kaymakam muhtarın iş göremediğini anlar ve bunu tespit ederse onu görevden alabilirdi ki, bu da kaymakamı tek yetkili konumuna getirmektedir. Fakat kaymakamın da, son sözü söyleyememesi ve bunun köylüye bırakılmış olması da ayrıca önemli bir noktadır. Bu sayede oradaki demokrasi ilkesi bazı riskleri barındırmasına rağmen, işler hale getirilme imkanına sahiptir. Köydeki bu yönetim çerçevesi içerisinde yerini alan bir diğer güç, zabıtaadır.

Köy kanunu layihasına göre, köyün güvenliğini sağlamak için köy korucuları oluşturulmuş ve bir nevi zabıta görevini yürütecek olan korucular, jandarmanın uzantısı şeklinde düşünülmüştür. Sayıları ise köylerin derecesine göre tayin ve tespit edilmiştir³¹. Bu sayede köyde herhangi bir karışıklık ve kargaşalığın önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bütün bu çalışmalar köyün modernleştirilip, geliştirilmesini hedeflemiştir.

IV. KÖYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Cumhuriyet Türkiye'sinde en önemli sorunlardan birisi köylerin mevcut geri kalmışlık düzeyini bertaraf ederek modern ve kalkınmış bir köy oluşturma çabasıdır. Bu çabaların en başta geleni bahsedildiği üzere köy kanununun çıkarılması olmuştur.

²⁸ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442; Vahap Okay, *Ana Meselelerimizden Köy Davası*, Okay Yayınevi, İstanbul 1962, s.15; A.Kemal Varınca, *agm.*, s.60-61.

²⁹ A.Kemal Varınca, *agm.*, s.61.

³⁰ *Agm.*, s.62; Yenal Ünal, *age.*, s.131.

³¹ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

Köy kanunu çıktığı dönemde oldukça şartları iyileştirmiştir ancak zamanla toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelmiştir. Köy kanunu yürürlüğe girer girmez, her köy kendi sınırlarını çizmeye usullerine göre kesinleştirip bütün hukuku ile tescil ettirmeye koyulmuştur³². Köy kanununda uygulandığı günden itibaren bir takım boşluklar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları köyün orta malları (yaylak, mera, kışlak, sıvat, sulak, otlak vb.) bunlar birkaç köy tarafından ortak kullanılırdı. Eğer bir köyün sınırı içinde kalıyorsa diğer köylerde bunlardan yararlanırdı. Bu sebepten zamanla sınır anlaşmazlıkları ortaya çıkmıştır. Bu sınır anlaşmazlıkları İl İdaresi Kanununa göre tespit olunurdu. Ayrıca çiftlikler, işletmeler vb. yerler hangi köyün sınırları içindeler ise o köyün idaresine bağlanırdı. Eğer çiftlikler köy sınırları dışında ise civar köylerin ihtiyar meclislerinin görüşleri alınıp en münasip köye bağlanırlardı. Diğer bir mesele de sulama meselesidir. Sulama meselesinde bir takım işler vardır. Bunlar; sulama sularının bakımı, idaresi, tevzii ve taksimi, sulama sularına vuku bulunacak tecavüzlerin önlenmesidir. Sulama sularının düzenlenmesi, bakımı, onarımıyla ilgili uyuşmalıkları köy idarelerince müştereken kararlaştırılabilir. İki veya daha fazla vilayetlere ait köylerin sulama meselesiyle ilgili uyuşmazlıkları köy idaresi çözemez ise Tarım ve Bayındırlık Vekâletlerince müştereken verilecek karara göre çözülecekti³³.

Yukarıdaki hususlarda herhangi bir anlaşmazlığa meydan vermemek için köy kanununun 5. ve 6. Maddelerindeki sınır, otlak, kışlak vb hususlara açıklık getirilmesi gerekmiştir. Özellikle sınır anlaşmazlıklarının köy kanununa göre mi yoksa il idaresi kanununa göre mi tespit edileceği belli değildir. Ayrıca köy sınırları içerisinde kalan çiftlik, tesis ve işletmelerin köy kanununun tespiti karşısında hukuki durumlarını kati olarak tespit etmek büyük bir mesele halini almıştı³⁴. Bu yüzden köy sınırlarının tespiti işi 1924 tarihli köy kanununda yer almıştır. Ancak bu kanundan 45 sene sonra bile 34.813 köyden 32.594'ünün sınırları tespit edilebilmiş ve 1.314 köyün sınırları bu tarihe kadar tespit edilememiş ya da çizilmemişti³⁵. Kanunun her ne kadar teorikte büyük beklentileri olsa da, uygulamada bu gibi problemlerle karşı karşıya kalınmıştır ya da tam anlamıyla uygulamaya dökülememiştir. Bunun yanı sıra kanun

³² Ertuğrul Süer, “Köy Kanununun Pürüzleri”, *İdare Dergisi*, Yıl:21 S.23, Mart-Nisan, s.31-32.

³³ İbrahim Er, “Köy Kanununda Boşluklar”, *İdare Dergisi*, Yıl:25, S.227-228, Mart-Haziran 1954, s. 46-49.

³⁴ *Agm.*, s.47.

³⁵ Nuri Toptop, *agm.*, s. 146.

yapılırken diğer kanunlar dikkatli bir biçimde incelemeye de tabi tutulmamış, bu durum bazı noksanlıklara sebebiyet vermiştir.

Bu duruma örnek vermek gerekirse, köy kanunu çıkarıldıktan sonra bazı kanunlarla arasında tezatlık teşkil ettiği görülmüştür. Mesela köy kanununun 14. Maddesinin 8. bendine göre köyün münasip yerlerinde orman yetiştirmek isteğe bağlı işlerden sayıldığı halde, 3116 sayılı kanunun 80. Maddesinde bu mecburi işlerden sayılmıştır. Yine köy kanununun 14. Maddesinin 28. bendine göre köylerde damızlık boğa alınması isteğe bağlı işlerden olduğu halde, 904 sayılı kanunun 14. Maddesinde köyün mecburi işleri arasında gösterilmesi bu kanunlar arasında tezatlığa sebep olmuştur³⁶. Bu nedenle uygulamada bu tür zorluklarla karşı karşıya kalınmıştır. Bu tür olumsuz durumların yanında köylerde önemli çalışmaların yapıldığı da bir gerçektir.

Türkiye’de irili ufaklı 40.230 köy vardı. Bu köylerin yarısından fazlasında yani 22.084 köyde köy kanunu tatbik edilmekteydi. 1927 nüfus sayımına göre köylerin nüfusu 10.390.664 idi. 18 Mart 1924 tarihinde kabul edilen köy kanunu sayesinde 21.315 köyün 2.746’sında köy bütçesinin ve köylünün yardımıyla su tesisatı, 3.640 yerde çeşme, 664 köyde konak, 6.961 köyde köy konuk odası, 24 köyde pazar yeri, 61 dükkan, 211 meydan yeri ve 19 hamam yapılmıştı³⁷. Bununla birlikte Ziraat Vekâleti de, köy kalkınma planı için çeşitli çalışmalar yürütmekteydi. Her mıntıkanın hususi ihtiyaçlarına cevap verecek tedbirleri kapsamak üzere bir program hazırlığına girişilmişti. Bu programın özellikle pratik değer taşınması için geniş çalışmalar yapılyordu. Bu amaçla Kasım 1937 tarihinde köylünün dilek ve şikâyetlerini dinlemek için bir toplantı yapılmış ve Ankara, Eskişehir ve Çankırı gibi şehirlerin çeşitli köylerinden çağrılan 60 kadar çiftçinin katıldığı bu toplantıda Ziraat Vekili bir konuşma yapmış ve bu konuşmasında şunları söylemişti:

“Bu iş için köylünün bütün dert ve ihtiyaçlarını yerinde araştırmak ve öğrenmekten başlamak gerekir. Bu iş için bu sene ilk olarak Ankara, Eskişehir, Çankırı vilayetlerinde çalışılmaya başlandı. 1.000 kadar köyü bu suretle öğrenmeye çalıştık. Onların bütün ihtiyaçlarını anlayacağımızı görüyoruz. Bu incelemeler bittikten sonra köylülerin toprak vaziyeti, toprak ihtiyacı, içme ve sulama vaziyetleri, yetiştirdiği ve yetiştirebileceği mahsullerin neler olabileceği, hayvanların hali, sıhhat durumu, bütün bunların hepsi birden hükümetin

³⁶ İbrahim Er, *agm.*, s.50.

³⁷ Kadri Kemal, “Cumhuriyetten Evvel ve Sonra Köylerimiz”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, C.2, S.10, İkinci Teşrin 1933, s. 340.

incelemesine arzedilecek şekilde hazırlanacak, bunları sırasıyla ve birer birer ele alarak çareler bulunmaya çalışılacaktır."³⁸

Dikkat edilirse bu konuşma 1924 tarihinden tam 13 sene sonra yapılmıştır. Aslına bakılırsa, 1925 senesinden 1936 senesine kadar köy idareleri köy kanunu ile hemen hemen yalnız başlarına meşgul olmuşlar ve ehemmiyetli bir verim alamamışlardır. Daha sonra İçişleri Bakanlığı, köy kalkınmasını bir program dâhilinde yürütmek amacıyla köy işlerini Ekonomi, Kültür, Sağlık ve Bayındırlık olarak gruplandırmıştır. Bunun ardından köylerin nüfusuna göre de çalışma kudretini ve tarzını beş senelik bir programa bağlamayı uygun bulmuştur³⁹.

Köy idarelerinin beş senelik bir iş programı ile çalıştırılması lüzumuna dair olan 13.06.1936 tarihli kanuna göre, Dâhiliye Vekâleti köy kalkınmasında faaliyet hızını artırmak için Köy İşleri Müdürlüğünü kurdu. Yine vilayetlerde hususi muhasebeler kadrosunda köy büroları tahsisatı kabul edildi. Buna ilaveten 15.01.1937 tarihinde bir genelge yayımlanmıştır. Bu genelgenin başında; *"Kırk bine yaklaşan köylerimizin şahıslarla değişmeyecek bir iş programı ile ve metotla çalışmalar sonunda umumi refah ve inkişaf seviyesinin yükselmesi, devletin başa aldığı ve üzerinde yürümeye karar verdiği işlerden"*⁴⁰ olduğu ve bu çalışmaların belirli bir program dâhilinde yürütüleceğine değinilmiştir. Bu genelgeyle aynı çizgide, İnönü Cumhurbaşkanı seçildiği dönemde Büyük Millet Meclisindeki: *"Köy davası halledildiği ve köy kalkınması müspet yollarda inkişafa başladığı gün Türkiye heybetli ve azametli bir varlık olacaktır"*⁴¹ sözü devletin bu noktaya ne derece ehemmiyet verdiği göstergesidir. Fakat bu işin çok yavaş yürüdüğü, köy kanununun çıkışından 15 sene sonra bile aynı tarzda konuşmaların olmasından anlaşılmaktadır.

Devletin köy kalkınmasına verdiği önem doğrultusunda, köylerimizde yapılan işler arasında özellikle de ağaçlandırma işlerine layık olduğu değer verilmiş ve 1924'ten 1933 yılına kadar köy sınırları içinde dikilen ağaçların sayısı 1.821.900'ü geçmişti. Köy parası ve köylü emeği ile 28.000 kilometre uzunluğunda yol yapılmış, 921 köprü kurulmuş ve köy sınırları çevresinde

³⁸ "Hükümet Köy Kalkınması İçin Köylünün Düşünce ve Dertlerini Dinledi", *Sivas*, nu: 2608, 6 Teşrin-i Sâni 1937, s.3.

³⁹ Mustafa Hilmi Nural, "Köy Davası Etrafında", *Köye Doğru*, S.11-12, I. Kanun 1940, s.10.

⁴⁰ *Agm.*, s.10.

⁴¹ *Agm.*, s.10.

eskiden mevcut 966 köprüden 121 tanesi onarılmıştı⁴². Bununla birlikte, köy kalkınmasındaki hususlardan birisi de el dokumacılığıdır. Yalnız ziraat ve hayvancılıkla uğraşan köylülerin boş zamanlarda çalışmalarına ve en belirgin hususlarda ihtiyaçlarını karşılayarak onların refah seviyelerini yükseltmek için dokumacılık önemli bir yer işgal ediyordu. Bununla ilgili İnönü'nün bir konuşması dikkate değer niteliktedir:

*“En ehemmiyetli küçük sanatlarımızdan bulunan el tezgahı dokumacılığının ıslahı ve teşviki ve iptidai madde ile kredi ihtiyaçlarının temini hususunda faaliyete geçilmiş...”*⁴³. Bu doğrultuda Köy kanunundan sonra, nüfusunun yaklaşık %70'i köylerde yaşayan Bursa'nın köylerinde bu kanun gereğince çalışmalar yapılmıştır. İdari, sağlık, kültür işleri başta olmak üzere, merinos, ağaçlama, dut fidanı, zirai mücadele, asker ailelerine yardım gibi köy kanunu tatbikatı salmalar, müşterek çalışmalar, köy anıtları, konuk odaları, köy odaları, ağıllar ve bu gibi çalışmalar yapılmıştır⁴⁴. Yine Bursa'nın Gürüklü Köyünde köy kanunundan sonra önemli bir ilerleme gözlenmiştir. Gürüklü Köyünün yolları açılmış, şoseye bağlanmış ve etrafı ağaçlandırılmıştır. Ayrıca köyün mezarlığı tanzim edilerek etrafına duvar çekilmiş ve temizlenmiştir⁴⁵.

Köy kanunuyla birlikte, köylerin küçülüp dağılmasının önüne geçilmiş olacaktır. Köylerdeki geri kalmışlığın en büyük sebebi olarak ise özellikle bu köylerin birbirleriyle ayrı ve bağlantısız durumlarıydı⁴⁶. Yine bu kanunla içme suyu köy tüzel kişiliklerine bırakılarak ilk defa bir mevzuata kavuşturulmuştu⁴⁷. Daha genel bir ifadeyle bu düzenlemenin başlıca amacı, bu yerlerin bütün ihtiyaçlarını düşünerek, eksik noktalar üzerinde çalışmalar yapılacaktır. Bunların başında ise eğitim gelmekteydi.

IV. a. Eğitime Yönelik Çalışmalar

Köydeki eğitim meselesi de ayrıca öneme haiz hususlardandır. Bunların en mühimleri köy öğretmeni yetiştirme, köy okulları ve bunlara uygun programlardır. Bu anlamıyla köy kalkınması ya da memleket kalınması için,

⁴² Kadri Kemal, *agm.*, s. 340.

⁴³ “Köy Kalkınma Hareketlerinde Küçük Sanatların Rolü”, *Köye Doğru*, S.11-12, I. Kanun 1940, s.3.

⁴⁴ Zehra Buduna, “Bursa Köylerinde Kalkınma”, *Köye Doğru*, S.16, 15 Şubat 1941, s. 8.

⁴⁵ *Agm.*, s.8.

⁴⁶ Hasan Reşit Tankut, *Köylerimiz Bugün Nasıldır, Dün Nasıldı, Yarın Nasıl Olmalıdır*, (Yayınevi ve yayın yeri Yok) 1939, s. 36-37.

⁴⁷ *Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz*, Köy İşleri Bakanlığı Yayını, Ankara 1973, s. 43.

ilköğretimin tahakkuku şarttır. Bu ise okul binalarının yaptırılması, okulların daimi masraflarının karşılanması, bunların temini için gelir kaynaklarının bulunması ve nihayet ihtiyaca yetecek sayıda öğretmen yetiştirilmesi ile mümkündür⁴⁸.

O dönemde köydeki en büyük problemlerden birisi eğitimdi. İlköğretimin parasız ve mecburi olmasına rağmen buradaki çocukların büyük bir kısmı okullara gitmiyordu. Ayrıca sayısı 40 bini bulan köylerin çoğunda okul dahi bulunmuyordu⁴⁹. Gerçekten de, Türkiye’de sayısı 40 bini aşan köy yerleşmelerinden ancak yarısında okul vardı. Bu okulların çoğunda ise tek öğretmen vardı. Köy okullarında ortalama bir öğretmene 50 öğrenci düşmektedir⁵⁰. Ayrıca bu öğrencilerin maddi durumu çoğunun yetersiz olduğundan, devlet bu anlamıyla da çocuklara yardım etmek gerektiğini hissetmiştir. Mesela Kayserinin Talas nahiyesinin Reşadiye köyünde babası bulunmayan veya fakir ve malul olan okul çocuklarına okul gereçleri parasız verilmek üzere listeler tanzim edilmiş ve bu şekilde onların ihtiyacı temin edilmeye çalışılmıştır⁵¹. Öğrencilerin ihtiyaçlarının temin edilmesinin yanı sıra, köye öğretmen göndermek de önemli bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü köye gönderilebilecek yeterli derecede öğretmen bulunmuyordu.

Bu yüzden Cumhuriyet devrinde, köy öğretmeni yetiştirmek amacıyla bazı tedbirler alındı. 1927-1928 yılında köylere öğretmen yetiştirmek amacıyla iki yerde *köy muallim mektebi* kuruldu. Ancak bu proje çok başarılı olmadı. Bu okullar da 1932-1933 yıllarında kapatıldı. Ayrıca ileride bahsedileceği üzere bu kez, 11.6.1937 tarihli 3238 sayılı *Köy Eğitimcileri Kanunu* çıkarıldı. Eğitimcilerin yetiştirilmesi için kurslar açıldı. Bu kurslara askerliğini yapmış olanlar katıldı. Köy halkına rehberlik edecek olan kişilerin, altı yedi aylık bir öğretime tabi tutulduktan sonra tayinleri yapıldı. Bu öğretmenlere Maarif Vekâleti bütçesinden cüz’i bir ücret verildi. Ancak bu öğretmenlerin çoğu ilkokulu bile bitirmemişlerdir. Durum böyle olunca kültürlü bir neslin yetişmesi mümkün değildi. Öğretmenlerin geçimlerini sağlamak için tohumluk ve ziraat

⁴⁸ Sadık Artukmaç, “Köy Kalkınmasında Maarif Planı”, *İdare Dergisi*, Kasım-Şubat 1954-1955, Yıl:26, S. 231- 232, s.2.

⁴⁹ Cevat Geray, “Köy Kalkınmasıyla İlgili Bazı Meseleler”, *İdare Dergisi*, Yıl: 32, S. 274, Ocak-Şubat 1962, s.47.

⁵⁰ Cevat Geray, “Köy Kalkınmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, *Köylünün Sesi*, Eylül 1966, Yıl:1, S.5, s.13.

⁵¹ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.10.199.360.16 15.01.1937.

aletleri verildi. Fakat sonraları bu uygulama da kaldırıldı⁵². Bu dönemde her ne pahasına olursa olsun, her köyde bir okul açılması hedeflenmiştir. Bu sebeple beş sınıflı fakat tek öğretmenli okulların faaliyete geçirilmesi tercih edilen bir yol olmuştur. 1926 tarihinde kabul edilen kanuna göre, tek öğretmenli okulların tahsil süreleri de 3 yıl olarak belirlenmiştir. 1939 yılında ise bu 5 yıl olarak değiştirilmiştir. Ancak bu tip okullardan mezun olan çocukların çoğu okuduklarını anlayamaz biçimde mezun olmuşlardır. Tabii bu durum da keyfiyetten ziyade kemiyete önem vermenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır⁵³.

Köydeki eğitimi geliştirmek için faaliyete geçirilen bir diğer program, yeni harflerin kabul edilmesinin ardından 1928-1929 ders yılı başında millet mekteplerinin açılmasıdır. Bu mektepler sabit ve gezici olmak üzere iki çeşitti. Sabit millet mektepleri okul binası bulunan şehir, kasaba ve köylerde; gezici millet mektepleri ise, okulları olmayan yerlerde açıldı. Bu mektepler, ilk ve ciddi halk eğitimi müessesesi sayılabilirler, ancak 1935 yılında 7 yıl faaliyet gösterdikten sonra kapatılmışlardır. Öyle ki, bu süreç zarfında 486.845 vatandaş okuma-yazma öğrenmiştir⁵⁴. Bu şekilde okuma-yazma oranının yükseltilmesi millet mektepleri ve bölgenin idari amirleri vasıtasıyla desteklenmiştir. Buna örnek olmak üzere, 1936 kışında Kayseri valisi, Kayseri'nin Talas nahiyesinin Zencirdere köyüne halkevinden bir heyetle ziyarete gitmiş ve bu ziyaretinden sonra köye yönelik bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu köyde ilkokul bulunmamasıyla birlikte, Rumlardan kalan büyük bir metruk bina vardı. Ancak böyle bir imkân bulunmasına rağmen köydeki çocuklar civar köylere eğitim için gitmekteydiler. Bu yüzden, burada bir yatılı okul açılması gelecek sene için uygun görülmüştür. Ayrıca 540 köyü bulunan Kayserinin bu köyünde bir de yatılı ortaokul açılması ve bu okula her köyden çocukların alınması ve hatta fakirlerin parasız barındırılması için de Kültür Bakanlığına yazı gönderilmiştir⁵⁵. Bu şekilde köyde bir eğitim seferberliği bireysel de olsa yapılmak istenmiştir ancak buradaki en mühim gelişme yukarıda kısaca bahsedildiği üzere *Köy Eğitimleri Kanununun* çıkarılması olmuştur.

3238 sayılı bu kanun layihasında, köy öğretmenlerinin yetiştirilme sebepleri, nerede ve ne şekilde yetiştirileceği, maaşlarından, bölgelerinden bahsedilmektedir. 1937 tarihinde çıkarılan köy eğitimleri kanununun mucip

⁵² Sadık Artukmaç, *agm.*, s.5-6.

⁵³ *Agm.*, s.8.

⁵⁴ *Agm.*, s.13.

⁵⁵ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 30.10.199.360.16 15.01.1937.

sebeplerinin başında köyde okutulmayan çocuklar gelmektedir. Sayısal olarak bakıldığında o dönemde şehirlerde ilkokul çağında olup da okutulmayan öğrenci sayısı 130 ile 140 bin arasında değişirken, bu sayı köylerde 1 milyonu geçmektedir. Bu sayıyı, özellikle nüfusu 400'den aşağı olan köylerdeki çocuklar oluşturmaktadır. O dönemde, nüfusun %25'ini oluşturan şehirlerde 6.800 öğretmen görev yaparken, geriye kalan %75 nüfusun yer aldığı köylerde ise 6950 öğretmen görev yapmaktadır. Bu durum beraberinde köylerde büyük oranda öğretmen açığının olduğunu göstermektedir. Böyle bir durumda ilerde çalıştırılacak öğretmenlerin yaklaşık %90'ının köyler için yetiştirilmesi öngörülmektedir. Bu arada köylerde çalışacak öğretmenlerin şu vasıflara sahip olması beklenmekteydi⁵⁶:

1-Köy hayatını bütün teferruatıyla yaşayarak bilmeli ve köye bağlı olmalıdır.

2-Yaş, bilgi, görüş ve anlayış bakımından güçlükleri yenebilecek kuvvet ve iktidara sahip olmalıdır.

3-Köye sade ancak kıymetli bir hayatı sokabilmek için çalışabilmelidir.

4-Köydeki mecburi öğrenim çağındaki çocuklarla, okuma, yazma, hesap derslerini verebilecek seviyede olmalıdır.

5-Köyde eğitim ve tarım işleri gibi genel hayatı ilgilendiren işlerde devleti temsil edebilecek güçte olmalı ve köylüye rehberlik edebilmelidir.

6-Köyün kaderi ile kendi kaderini ve kendi kaderiyle devletin kaderinin birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışmalıdır.

Köy öğretmenlerinde aranan vasıflara sahip olan ve askerlik vazifesini de icra etmiş olan kişiler, yani köyüne bağlı köylüler bulmak mümkündür. Bu bakımdan çeşitli köylerde araştırmalar yapılmış ve bu tür elemanlar tespit edilmiştir. Bunun ardından Tarım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı müşterek hareket ederek bu gibi köylülerden köy eğitmeni yetiştirmek üzere 1936 yılında Eskişehir ilinin Çifteler Çiftliğinde tecrübe mahiyetinde bir kurs açılmıştı. Burada yetiştirilen köy eğitmen adayları Ankara'nın köylerine stajyer olarak atanacaktı⁵⁷.

Köy eğitmenleri kursunu tamamlayan eğitmenlerin yanında bir de bu kurslara dâhil edilen ilkokul öğretmenleri bulunmaktaydı. Bu kurstan sonra öğretmenler, köylerde çalıştırılan eğitmenlerin başlarına gezici başöğretmen olarak gönderilmiştir. Bu şekilde eğitmenler gezici başöğretmenler vasıtasıyla

⁵⁶ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

⁵⁷ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

işleri başında da yetiştirilebilecekti. Buradan düşünülen şey, 8-10 köyden bir bölge teşkil edilmesi ve bu bölgeye kurstan yetişmiş kişilerin başöğretmen olarak gönderilmesi ve bu sayede öğretmenlerin görevleri esnasında bir rehber edinmesini sağlamaktır⁵⁸. Köye yönelik olarak ilk ve belki en önemli husus olan eğitimin yanında bir diğer çalışma ise, sağlığa yönelik çalışmalardır.

IV. b. Sağlığa Yönelik Çalışmalar

Köy kalkınmasında önemli hususlardan birisi köylerin sağlığıdır. Bunların başında temizlik gelir. Sular, kuyular, artezyenler, bataklıklar, bulaşıcı hastalıklar, köy ebesi gibi mevzular köy kalkınmasında öncelikli hususlardandır⁵⁹.

Bu kanunun köylünün isteğe bağlı yapacağı işler arasında; *“Köyde sağlık işlerine bakmak üzere bir sağlık korucusu bulundurmak, yok ise vilayet veya kaza merkezinde açılacak sağlık derslerine adam göndererek yetiştirmek suretiyle köyde istihdam etmek”* şeklinde bazı ilkeler sıralanmış ve bunun devamında da, Hükümet tarafından sağlık işlerinde kullanılmak üzere verilecek ilaçları korumak maddesi sıralanarak köy sağlığına yönelik tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Yine bu kanunda; *“İhtiyar meclisi köy işlerini en ziyade lazım olandan başlayarak bir sıraya koyar ve biri yapıp bittikten sonra sırasıyla hepsini köylüye gördürmeye çalışır. Evvel yapılması lazım gelen sağlık, yol, mektep işlerinin geri bırakıldığı haber alınır veya şikayet edilirse köyün bağlı olduğu kaymakam veya vali tarafından gösterilen yolda yapılır”*⁶⁰ denilmek suretiyle sağlık işlerini öncelikli işlerden göstermiştir.

Köycülük programı dâhilinde halkevleri bünyesinde, köycülük, spor ve içtimai yardım ve müzik kolları gibi bölümler teşkil edilmiş ve bunlarla birlikte köylere ziyaretler düzenlenerek oralardaki sıkıntılar ve yapılabilecek işler hakkında görüşler alınmıştır. Mesela Kayseri’deki halkevi köyleri gezer iken beraberinde doktor da götürmüşler ve köydeki insanlar muayene edilmiş, hasta bulunan kişiler için ise reçeteler yazılarak onların ücretsiz olarak ilaç almaları temin edilmiştir⁶¹. Köy kanununun uygulandığı birçok köylerde bataklıklar kurutulmuş, köyün sıhhat ve ziraat ihtiyaçları üzerinde iyi bir şekilde çalışılmış, bekçinin, korucunun, çobanın işleri bir düzene sokulmuştu. Yine bu kanunla

⁵⁸ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

⁵⁹ Salahaddin Demirkan, *Türkiye’de Köy Davası*, Rekor Basımevi, İstanbul 1946, s. 11-12.

⁶⁰ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

⁶¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.10.199.360.16 15.01.1937.

köy kütüphaneleri kurulmuş, köylere posta iletilmiş, köylüye çeşitli iktisadî yardımlar yapılmış ve ödünç paralar dağıtılmıştı. Verimi az birçok köy tarlalarını ıslah ile hatta bazı köylere telefon tesisatı da yapılarak bu suretle köye bambaşka ve yeni bir çehre vermeye çalışılmıştı⁶². Köylerin bu yapısının değişmesi sağlık problemlerinin bertaraf edilmesinin yanında buradaki su kaynaklarının en olumlu şekilde kullanımı da ayrıca önemliydi.

IV. c. Köyde Su Siyaseti

Köylerimizin önemli bir kısmı su sorunu, yol sorunu, sıhhi konut sorunu, eğitim ve toprak sorunu gibi pek çok sorunla başa çıkmak zorundaydılar⁶³. Bu bakımından Cumhuriyet döneminde köye yönelik çalışmalardan birisi de su siyasetidir. Örneğin 160 bin hektar genişliğindeki Adana ovasında sulu ziraat sisteminin kurulması, sel baskınlarının önüne geçilmesi, bataklıkların kurutulması gibi çalışmalar yapılmıştır⁶⁴.

Köy kanununda köylünün yapacağı mecburi işler arasında, köy sınırında sivrisineklerin barındığı su birikintilerini kurutmak, köye kapalı yoldan su getirmek, köydeki kuyu ağızlarını uygun biçimde yapmak gibi içme suyuyla lakalı hususlara değinilmiştir⁶⁵. Aslında köy kalkınmasında sadece içecek suyun değil ziraat için gerekli suyun temini de en az onun kadar önem taşıyordu.

Bunun için, o dönemde Adana ovasında, 1.273 bin lira sarfedilerek 40 km'lik sağ isale kanalı, 869 bin lira sarfedilerek sol isale kanalı ve 250 bin lira sarfedilerek Tarsus-Berdan kanalları açılmıştır. Bundan başka Tarsus'ta Berden nehri üzerinde 363 bin lira sarfedilerek 160 m³'lük Berdes bendi tamamlanmıştır. Ayrıca 214 bin liraya mal olan 30 bin dönümlük Tarsus sulama şebekesi açılmıştır. Bu sulama çalışmalarının ardından Adana ovasında her bir dönüm için 12-20 kilo pamuk alıyorken, bu rakam 50-70 seviyelerine yükselmiştir⁶⁶. Bu dönemdeki önemli bir çalışma da bataklıkların kurutulması olmuştur. Mesela önemli bir sıtma kaynağı olan ve pek çok nüfus kaybına sebep olan Cellat Gölü kurutulmuştur. Kurutulan saha yaklaşık 220 bin dönümdür. Küçük menderes ıslahatı adıyla başlanan bu işe 22 bin dönümlük Cellat Gölü sahasının kurutulmasıyla başlanmıştır⁶⁷. Bu gibi çalışmalar ülkenin pek çok

⁶² Kadri Kemal, *agm.*, s.341.

⁶³ A.Refik Noyan, "Köylerimizin İmarı", *Köylünün Sesi*, Yıl: 4, S.36, Nisan 1969, s.6.

⁶⁴ "Cumhuriyet Devrinde Su Siyaseti ve Köy Davası", *Köye Doğru*, S.21, 15 Mayıs 1941, s.7.

⁶⁵ *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

⁶⁶ "Cumhuriyet Devrinde Su Siyaseti ve Köy Davası", s.7.

⁶⁷ *Agm.*, s.8.

yerinde görülmekteydi. Özellikle köylere suyun getirilmesi büyük öneme sahipti. Çünkü tarım arazilerinin iklim şartlarından en az düzeyde etkilenmesi buna bağlıdır.

Ülkede çeşitli dönemlerde yaşanan kuraklıkların en önemli sebebini bu durum yani sulanmayan araziler teşkil etmiştir⁶⁸. Bunun için Cumhuriyet dönemindeki köy kalkınmasındaki su siyaseti çerçevesinde yapılan çalışmaların bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür⁶⁹:

- 1- Adana, Tarsus, mersin mntıkları
- 2- Kasaba, Salihli, Manisa ovalarının sulanması ve Gediz nehrinin ıslahı
- 3- Menemen ovasının sulanması
- 4- Yeşilirmak havzasında Tokat ovasının sulanması
- 5- 185 bin hektar genişliğindeki Susıgırlık havzasının ıslahı
- 6- Manyas gölü ile Karadere civarının sulanması
- 7- Kirmastı çayı ile Karacabey ovasının sulanması
- 8- Apolyon gölü ile Gediz nehri arasının ıslah ve tanzimi

Bu tür çalışmaları ülkenin her yerinde görmek mümkündür. Tabii bu sayede sulama kanalları yapılarak, topraklar verimli hale getirilmeye çalışılmıştır. Tarım arazilerinin sulanması işleminin yanında, bu meselenin ziraat ile de alakalı olduğu ortadadır. Yani köye suyun getirilmesi aynı zamanda oranın zirai potansiyelinin de yükselmesini sağlayacaktır.

IV. d. Köyde Ziraatın Geliştirilmesi

Bu dönemde köyde ziraatın geliştirilmesi yönünde önemli çalışmalar mevcuttur. Tabii bu durum sulamanın yapılması, barajların kurulması gibi çalışmalarla iç içedir. Aynı zamanda tohumluk dağıtımı, tohum ıslahı gibi hususlar da ziraatın geliştirilmesine yönelik çalışmalardır. Ziraatın geliştirilmesi nüfusun yaklaşık %80'inin yaşadığı köyün kalkındırılması demektir. Bu doğrultuda Atatürk 1 Kasım 1937 tarihindeki Meclis açılış konuşmasında, milli ekonominin temelini ziraatın oluşturduğunu ve bunun için köylere kadar yayılacak programlı çalışmalar yapılması gerektiğine işaret etmiştir. O bu konuşmasında; *“ilk önce, ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve*

⁶⁸ Necmi Uyanık- Muhammed Sarı, “Cumhuriyet Döneminde Yaşanan Kuraklık Felaketleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarihin Peşinde*, S.5, Nisan 2011, s.141-176.

⁶⁹ “Cumhuriyet Devrinde Su Siyaseti ve Köy Davası”, s.9.

severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır. Bu siyaset ve rejimde, önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa, Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır, Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünemez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lazımdır.”⁷⁰ Sözleriyle çiftçilere yönelik olarak, önemli adımlar atılması gereğine vurgu yapmıştır.

Atatürk’ün nutkunda bahsi geçen işlerden bir kısmı gerçekleşebilmiştir. Toprak kanunu, zirai kombinalar, devlet çiftlikleri vs... bunlar zirai anlamda devlet tarafından köylü lehine alınmış tedbirlerdir. Fakat köy davası denilen şey sadece zirai kalkınmadan ibaret değildir. İktisat, ticaret, sağlık, eğitim de en az onun kadar önem arz etmektedir⁷¹. Bunun yanı sıra köyün ve köylünün kalkındırılması noktasındaki önemli bir nokta ziraatın makinalaştırılması olmuştur. Ancak bu noktada hükümet çok ileri bir adım atamamıştır. Bununla birlikte, bazı yerlerde temin edilen ziraat makineleri köylüye dağıtılmıştır⁷². Atatürk bizzat kendi kurduğu orman çiftliğinde modern ziraat alet ve makinelerinin kullanılmasına önem vermiştir. Ziraat alet ve makinelerinin her bir çiftçiye verilmesi mümkün olmadığından bunun köy yararına kullanılmak üzere verilmesi aynı zamanda burada imece usulünün yerleşmesini de temin etmiştir.

IV. e. Köyde İmece Usulü

Atatürk döneminde köyün kalkındırılmasında ziraat, sıhhat, su vs gibi alanlarda yenilik çalışması yapılırken, bunun ancak bir birliktelik sayesinde yapılacağı da göz ardı edilmemiştir. Hakikaten köyün iktisadi sahada ilerleyebilmesi ancak onların bir birlik etrafında hareket ederek çalışmalarını devam ettirmekle mümkün olabilirdi. Bunun en ilkel yolu diyebileceğimiz imece usulü, bu dönemde köy kanununun üzerinde durduğu meselelerden birisidir.

Köylü ekonomisinin kalkındırılmasındaki en mühim yol olarak kooperatifler düşünülmüştür. Bu sayede köylü kendi kendine yeter bile hale

⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: V, İctima: III, C.XX, TBMM Basımevi, Ankara 1937, s. 4.

⁷¹ Salahaddin Demirkan, *age.*, s.19.

⁷² Salahaddin Demirkan, “Köy Kalkınma Meseleleri”, *Köye Doğru*, S.5, 1 Ağustos 1940, s.3.

gelebilecektir⁷³. Bu kendi kendine yetebilme hedefi köyün mali kaynaklarıyla yakından ilgilidir. Köy işlerinin mali kaynaklarını bütçe, salma, imece, orta malı ve kredi oluşturmuştur. 1923-1935 yılına kadar Türkiye'nin köylerinde bütçe diye bir şey yoktu. 1935-1940 arasında az da olsa bir bütçe vardı. Köylerin mali durumunu düzene sokma çalışması daha çok 1940'lı yıllarda başlamıştır. Bunun yanı sıra köy gelir kaynaklarının ilk sırada geleni Salma olmuştur. Ayrıca salma çok eski bir gelir kaynağıdır. Önceleri senede bir kaç veya iki senede bir köylere salma salınırdı. Fakat Köy Kanunundan sonra salmalar gitgide karakter değiştirmiş yıllık olmuş ve gelir vergilerinin en baş sırasında yer almıştır⁷⁴.

Bir diğer kaynak ise imecedir. Türkiye'nin köylerinde imece geleneği çok eski zamanlara dayanır. Bu gelenek sosyal yardımlaşma duygularının gelişmesiyle başlamıştır. Köylünün birbirine yardımlaşmasına şeklinde ortaya çıkan imece usulü, Köy Kanununun 15. Maddesinde yer almıştır. Köyün gelir kaynaklarından orta mallar ise 1924 Köy Kanununun 2. Maddesinde cami, okul, otlak, yaylak, sağlık ocağı ve baltalık yerlere denilmiştir. Bunun yanında bir diğer mali kaynak kredidir. Türkiye'nin köylerinde 2 türlü kredi vardır ilki ferdi kredi diğeri ise köy idaresi kredisidir. Köyle ilgili olanı köy idaresindeki kredilerdir. Bunlar: Köy Vakıfları, Köy Avarız Sandıkları, Menafi sandıkları, Ziraat Bankası, Mahalli Tasarruf Sandıkları, Mahalli Kooperatifler, İller Bankası'dır⁷⁵.

442 sayılı Köy Kanununun 47 ve 48. Maddeleri köylerde birliklerin kurulmasına izin vermiştir. Hakikaten çok sayıda köyün yararlanacağı işlerde, köyler arasındaki ortak çalışmalara ihtiyaç duyulmuştur. Halk ile devletin gönüllü işbirliğine dayanan "*Toplum Kalkınması Yöntemi*" de köylerin ortaklaşa sorunlarının çözümünde köyler arasında işbirliğini gerekli kılmıştır. İşte bu amaçla birçok yerde köyler arasında "*Köy Birlikleri*" kurma yoluna gidilmiştir. Köyler arası bu birlik yolu ile halkın köy hizmetlerine katılması kolaylaşacaktır⁷⁶.

Köy kanununda ilginç olan bir madde ise 17. Maddedir. Buna göre, Köy halkından askerde bulunanların ve bakacağı olmayan öksüzlerin tarlalarını, bağ ve bahçelerini (İmece) yoluyla sürüp ekmek, harmanlarını kaldırmaktır⁷⁷.

⁷³ Sait Aydoslu, "Köy ve Köylü Ekonomisi", *Köye Doğru*, S.5, 1 Ağustos 1940, s.5.

⁷⁴ A. Kemal Varınca, *agm.*, s. 179.

⁷⁵ *Agm.*, s.179.

⁷⁶ Erdi Batur, "Köy Birlikleri ve Toplumun Kalkınması", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 45, S.345-346, Kasım-Aralık - Ocak-Şubat 1973-1974, s. 4.

⁷⁷ *TBMM Arşivi*, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

Köyde birliği temin etmek amacıyla aynı 10. Maddede olduğu gibi 11. Maddede de buna yönelik ifadeler yer alır. Buna göre, tarlası yetişmeyen köylüye tarlası çok olup da sürmeyenlerin kiraç tarlalarından yahut köyün otlağından bir parça ayırıp vermek ve bunun bedelini bir kaç senede tarlayı alandan toplayıp tarlanın eski sahibine veya köy sandığına yatırmaktır⁷⁸. Bütün bunlarla birlikte köy birliklerinin önemini şu şekilde sıralayabiliriz⁷⁹:

1.Küçük toplum birimlerini birleştirip, onların kalkınma çabalarına katkıda bulunmak.

2.Küçük topluluklara teşebbüs gücünü kazandırıcı ve geliştirici eğitim programlarını uygulamak.

3. Toplum kalkınmasına ilişkin programlarda toplum önderlerinden yararlanmak.

4. Toplulukların teşebbüs gücünü geliştirmeye, halkın katılımını artırmaya yönelik çabalarda mevcut kamu kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak.

5.Çevrenin para, malzeme, insan gücü ve kaynaklarının kalkınma potansiyelinin tespiti ve bu kaynaklardan toplulukların refah seviyesini yükseltici yönde yararlanılması.

6.Mahalli toplumların kalkınma çabalarının kamuoyuna duyurulması, tanıtılması ve böylece toplumlar arasında özendirme yoluyla olumlu bir rekabet yaratılması.

SONUÇ

1924 tarihli köy kanunu, zirai, sıhhi, eğitim, idari, ekonomik vs gibi alanlarda köyde kalkınmayı planlanmıştır. Bu kanun, ülkede yaşayan toplam nüfusun hemen hemen %80'ini doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü mevcut nüfusun çok büyük bir kısmı köyde yaşamaktadır. Bu kanunla köyün yönetiminden, onun içme suyuna ve eğitimine, açıkçası köyün bütün ince noktalarına varıncaya kadar değinilmiştir. Büyük bir nüfus kitlesinin köyde ikamet ettiği düşünülürse, bu kanunun ne derece büyük bir ehemmiyete sahip olduğu anlaşılır. Öyle ki, bu kanunun sadece idari noktadan değil, sosyal, demografik ve eğitim açısından da köyü ve köylüyü doğrudan hedef alan maddeler, beklenen hedefin çok büyük olduğunu gösterir.

⁷⁸ TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

⁷⁹ Erdi Batur, *agm.*, s.7.

Türkiye'nin mülki taksimat noktasından, vilayetlere, kazalara, kasaba ve köylere bölündüğü bir gerçektir. Bu noktadan ülkenin temelini köylerin oluşturduğu yadsınamaz. Bu sebeple köy kanununun bu gerçeği dikkate alarak yazılmış olduğu görülür. Bunun yanı sıra bu mesele sadece köylüyü alakadar etmemekte, bütün bir cemiyeti ilgilendirmektedir. Halk ve devletin karşılıklı işbirliğine dayalı olarak kalkınmasını öngören bu kanunun teorikte çok mühim mevzulara temas ettiği ve bunlara hal çaresi bulmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Toprak, sıhhat, sağlık, eğitim, iktisat gibi mevzularda, köyün sosyal bünyesini alakadar eden bu işlerin başarılması sadece devlet eliyle mümkün olamazdı. Bunun için halkın ve mülki amirlerin sosyolojik bir varlık olarak buna iştiraki belki de en önemli noktayı oluşturmaktadır. Salma, imece ve kredi gibi usuller köylünün iktisadi anlamda kalkınmasını öngörürken, köy muallim mektepleri de onun eğitim noktasında medenileşmesini hedeflemektedir. Bütün bu maddelerin ortak hedefi toplu kalkınma olup, Türkiye'nin değişiminin de mihenk taşı oluşturulmaktadır.

Köy kalkınmasının memleket kalkınmasıyla eş değer nitelikte olduğunu düşünen cumhuriyet hükümetleri, bu noktada köy kalkınması için böyle bir kanun çalışması yapmışlardır. Fakat bunun uygulanma noktasında önemli eksiklikler ile karşılaşmış, köyün kalkınması noktasında mevcut imkanlar yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliklerin içerisinde kanundaki bazı eksik noktalar bulunmakla birlikte, idari anlamda yani mülki amirlerin kanunu uygulama noktasında da eksikleri olsa gerektir. Çünkü bu kanundaki beklentilerin ne derece gerçekleştiği bilinmemekle birlikte, hedefe ulaşamadığı da 2000'li yılların Türkiye'sinde bile görülebilir. Örneğin köy okullarındaki öğretmen yetersizliği her dönemde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır ve çıkmaktadır. Bunun yanı sıra köylerde sıhhat şartlarının çok yetersiz kalması da bir başka gerçektir. Bütün bunlar dikkate alındığında, bu kanun bazı noktalarda başarı temin ederken bazı noktalarda da istenilen neticeye ulaşamamıştır. Fakat şurası belirtilmelidir ki, her ne kadar uygulamada istenilen başarı temin edilemediyse de, böyle bir kanunun çıkarılması ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar köye verilen önemin azımsanamayacak derecede olduğunu göstermektedir. Ayrıca 2008 yılına kadar köye yönelik olarak bir kanun hazırlanmaması, her ne kadar hükümetlerin eksikliği olsa da bu kanunun güncel sorunlara bile ışık tutacak derecede ilerici bir anlayışla yapılmış olduğunu da gösterir.

KAYNAKÇA

“Cumhuriyet Devrinde Su Siyaseti ve Köy Davası” (1941), *Köye Doğru*, S.21, 15 Mayıs, s.7-9.

“Hükümet Köy Kalkınması İçin Köylünün Düşünce ve Dertlerini Dinledi” (1937), *Sivas*, nu: 2608, 6 Teşrin-i Sâni. s.3.

“Köy Kalkınma Hareketlerinde Küçük Sanatların Rolü” (1940), *Köye Doğru*, S.11-12, I. Kanun, s.3-4.

Artukmaç, Sadık (1954-1955), “Köy Kalkınmasında Maarif Planı”, *İdare Dergisi*, Kasım-Şubat, Yıl:26, S. 231- 232, s.1-22.

Aydoslu, Sait (1940), “Köy ve Köylü Ekonomisi”, *Köye Doğru*, S.5, 1 Ağustos, s.4-6.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.10.199.360.16 15.01.1937.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.0.0.12.98.35 10.8.1925.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.0.0.2.5.2. 3.9.1924.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.0.0.8.66.8. 21.02.1925.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 51.V42.12.98.13. 04.06.1925.

Batur, Erdi (1973-1974), “Köy Birlikleri ve Toplumun Kalkınması”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 45, S.345-346, Kasım-Aralık - Ocak-Şubat, s.3-13.

Buduna, Zehra (1941), “Bursa Köylerinde Kalkınma”, *Köye Doğru*, S.16, 15 Şubat, s.8-9.

Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz (1973), Köy İşleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

Çağpar, İzzettin (1949), *Köyde Hakikî Reform ve İdeal Köycülük*, (Yayınevi Yok), Samsun.

Çatalbaş, Mehmet (1968), “Kalkınmanın Temel Anahtarı Köyde ve Köylüdedir”, *Karınca*, Yıl: 35, S. 379, Temmuz, s.19-21.

Demirkan, Salahaddin (1946), *Türkiye’de Köy Davası*, Rekor Basımevi, İstanbul.

Demirkan, Selahaddin (1940), “Köy Kalkınma Meseleleri”, *Köye Doğru*, S.5, 1 Ağustos. s.3.

Er, Celal (1986), “Bizim Köylerimiz”, *Karınca*, Yıl: 52, S. 593, Mayıs, s.14-17.

Er, İbrahim (1954), “Köy Kanununda Boşluklar“, *İdare Dergisi*, Yıl:25, S.227-228, Mart-Haziran, s:46-56.

Ergin, Osman (1936), “Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı” *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, S.66, Eylül, s.42-45.

Geray, Cevat (1962), “Köy Kalkınmasıyla İlgili Bazı Meseleler”, *İdare Dergisi*, Yıl: 32, S. 274, Ocak-Şubat, s.46-56.

Geray, Cevat (1966), ” Köy Kalkınmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, *Köylünün Sesi*, Eylül, Yıl:1, S.5, s.13.

Geray, Cevat (1974), *Plânlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar (Sorunlar, Yaklaşımlar, Örgütlenmeler)*, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Kadri Kemal (1933), “Cumhuriyetten Evvel ve Sonra Köylerimiz”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, C.2, S.10, İkinci Teşrin.

Mutlu, Necati (1967), *Köy ve Köylü Sorunu*, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yayını, Ankara.

Noyan, A.Refik (1969), “Köylerimizin İmarı”, *Köylünün Sesi*, Yıl: 4, S.36, Nisan, s.6-7.

Nural, Mustafa Hilmi (1940), “Köy Davası Etrafında”, *Köye Doğru*, S.11-12, I. Kanun, s.10-12.

Okay, Vahap (1962), *Ana Meselelerimizden Köy Davası*, Okay Yayınevi, İstanbul.

S.Satı (1930), “Köy Kanunu”, *Babalık*, nu: 3225, 16 Şubat, s.1.

Süer, Ertuğrul (?) “Köy Kanununun Pürüzleri”, *İdare Dergisi*, Yıl:21 S.23, Mart-Nisan, s:31-37.

Tankut, Hasan Reşit (1939), *Köylerimiz Bugün Nasıldır, Dün Nasıldı, Yarın Nasıl Olmalıdır*, (Yayınevi ve yayım yeri Yok).

TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 1/862, Nu: 3238.

TBMM Arşivi, Esas Kayıt Nu: 4/167, Nu: 442.

TBMM Zabıt Ceridesi (1937), Devre: V, İçtima: III, C.XX, TBMM Basımevi, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi (1968), Devre: II, İçtima: I, Cilt: IV, TBMM Matbaası, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi (1968), Devre: II, İçtima: I, Cilt: V, TBMM Matbaası, Ankara.

Tortop, Nuri (1967), “İdarenin Yeniden Düzenlenmesi Açısından Köyler”, *İdare Dergisi*, Yıl: 38, S.36, Mayıs-Haziran, s.140-152.

Ulus (1938), nu: 6156, 4 Eylül, s.2.

Muhammed Sarı

Uyanık, Necmi, Sarı, Muhammed (2011), “Cumhuriyet Döneminde Yaşanan Kuraklık Felaketleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarihin Peşinde*, S.5, s.141-176.

Varınca, A.Kemal (1946), “Köy Kanunu Tatbikatı”, *İdare Dergisi*, Yıl:17, S.178, Ocak-Şubat, s.48-63.

Ünal, Yenal (2009), *Ahmet Ferit Tek*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.